Tečaj XV. **NOVICE** List 59.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 25. julija 1857.

Kmet mora podučen biti.

Govor gosp. Fr. Eimuta, knez-Švarcenbergovega gospodarskega svetovavca v vélikem zboru na Duuaji 16. maja.

(Konec.)

Postojmo nekoliko časa tukaj in premislimo to reč natanko.

Kako so se naše obertnije pričele? Vsakemu je znano, da se mora vsaki družnik po več let v ptujih deželah muditi, da se v svojem rokodelstvu do dobrega izuri. Tako je še dandanašnji navada v naših obertniških napravah. Se li ne pošiljajo od časa do časa delovodji in umniši rokodelci na ptuje, da se bistrijo v boljšem delu in da prenesejo vunanje skušnje v svojo domovino? Res, čudno je, da naš kmetovavec tega zapopasti neče, ker vendar reči ne more, da bi se kmetijstvo ravno na ti poti učiti ne dalo, kar gotovo več praktičnih naukov potrebuje, kakor marsiktera druga obertnija, in le praktika je, ki kakega mojstra na višjo stopnjo pelje.

Kako majhne in enostranske so misli kmetiškega fanta, kteri ni iz svoje samotne vasi nikdar prišel!

Gola resnica je, kolikor manjši je kraj naših misel, toliko bolj se ga človek derží. Bolj ko se človek po svetu ozira, bolj ga mikajo ptuji kraji in ptuje šege; rad potovatjè, kjer kaj novega vidi, naj sega v kmetijstvo ali obertnijo; ostane ondi, kjer se kaj važnega in koristnega naučiti dá; dela več let v ptujih krajih, preden se izbistren in izurjen v mnogih rokodelih v svojo domovino verne.

Dobro vém, da ni mogoče vsakemu kmetiškemu fantu po svetu hoditi, pa tudi mu potrebno ni; dovelj bi bilo, če bi le nekteri fantje iz enega kraja se v druge kraje, kjer je kmetijstvo na višji stopnji, odpravili, h kterim tudi take štejemo, kteri so že kmetijske šole zapustili. Stroški za enake popotnike bi se dali po štipendijah, srejnskih ali pa okrajnih doneskih skupej spraviti; nekoliko bi si fant pa tudi sam z delom zaslužil, in gotovo je tudi sèmtertjè marsikter premožen kmetovavec, ki bi rad sam stroške za svojega sina plačeval, če bi le vedil, da bo njegov fant, kader izurjen iz ptujega domú pride, tudi raznih srejnskih pravic deležen.

Zato je pa posebno potrebno, da se popred poskerbí, ktere pravice in srejnske prednosti bodo mladi fantje vživali, kadar se v domovino nazaj povernejo.

Premislimo enkrat, ljubi moji prijatli, to prav natanko. Če bi, postavimo, bil mlad kmetišk fant več let v kaki ptuji deželi, kjer bi se veliko veliko koristnega izučil, od česar se mu domá še sanjalo ni, — kaj mislite, kako bo delal se v domačijo vernivši? Ali se bo po stari šegi pri kmetovanji vedel, ali bo gnojil, oral in sejal, kakor je svojega očeta od mladih nog delati vidil, ali bo po novem, česar se je na ptujem privadil, delati jel? Menim da!

Če bi se sčasoma kakošnih 100 kmetiških fantov, ki so se po ptujih krajih kmetijstva popolnoma in sicer od vseh strani izučili, v raznih naših krajih čversto poljodelstva poprijeli, ali ne bodo ravno ti kakor aposteljni boljšega kmetijskega obdelovanja od vsacega umnega domorodca spoštovani? Jih ne bo naš kmet, po njih novi šegi kmetijo obdelovati, rad posnemal? se ne bo prepričal, da se moremo kmetijstva učiti, če ga hočemo na višji stopnjo pripraviti, česar pa ni dozdaj verjel? In mu ne bo to prepričanje na glas priporočevalo: ljudske šole zboljševati in nove učilnice napravljati?

Pa, če si še tako prizadevamo kmetijstvo naše zboljšati, ga ne bo v enem hipu kviško spraviti. Nobeno delo ne leze tako počasi naprej, kakor ravno kmetijstvo. Še zmiram bo terdoglavec po svoji buči terdil: moj oče so tako gnojili, orali in sejali, in ni jim ga kruha manjkalo. Tudi meni ne kaže, da bi se nove šege pri kmetijstvu poprijel!

Setev in žetev pa niste otroka enega dné. Ako ne začnemo sejati, tudi želi ne bomo. Čas teče, in nič ne reče! Sosedje, na noge! vse poskusimo, in kar je najboljšega, tega se deržimo!

Če bodo ogerske in rusovske dežele, in knežíi Moldava in Valahija, svoje kmetijstva bolj s pridom obdelovale, bodo s svojimi cenimi pridelki naše kmetijstva v malo letih močno zaterle. Naši kmetovavci bodo prisiljeni se z večim pridom kupčijskih rastlin in razne živinske klaje poprijeti, in se z živinorejo bolj pečati, in le tisti kmetovavec bo mogel izhajati, kteri vé svoje kmetijstvo po naj boljših vodilih obdelovati.

Ne obotavljajmo se tedaj v pravem izobraženji kmetijstva.

Tukaj moram pa naše kmetovavce na še enega važnejšega opravnika pri kmetijstvu opomniti, da bodo lože in popred svoj cilj dosegli, in to so grajšine. Na Avstrijanskem je k sreči veliko grajšin, ki se s kmetijstvom kaj izverstno pečajo, in kjer je tacih grajšin več, ondi se dajo tudi manjši kmetije v boljši stan spraviti.

Pa le taki grajšaki zamorejo majhnim kmetijam v izgled biti, da v obdelovanji polja napredujejo, kteri svoje kmetijstva sami obdelujejo. Ti so njih pravi učeniki, ki jim v djanji kažejo, kako se mora ta in una reč obdelovati. Učijo jih, kako v drugih deželah polja obdelujejo in z živino ravnajo, da jim uno več pridelka, ta pa več dobička v deželo privabi; ti jih po lastnih izgledih vadijo s kmetijstvi bolj koristno ravnati, ne pa uni, ki svoje polje in pristave v najem dajejo in od njih le činže poberajo.

To je prava pot, po kteri se grajšak v prid domovine daruje, ker vsak po svoji moči za blagor svojih podložnih skerbí, da svoje kmetijstva in živinorejo na višji stopnjo povzdigujejo.

Če je res, kar minister gosp. Sully terdi, da ste kmetijstvo in živinoreja dvojne deržavne dojili, tako ju ne bodo, posebno za kmetijstvo uneti grajšaki nikakor zanemarovali, ampak oskerbovali z vsem kar najbolj morejo, da jim boste veči obresti dajale, na ktere še dandanašnji ne mislijo; zakaj, kdo zamore pomnoženje ondi zemeljskih pridelkov preseči, kjer so posestvo, gotovina, razumnost in delavnost zjedinjene? Gotovo, ondi bo kmetijstvo kviško izhajalo, in kmetu čedalje več dobičkov donašalo.

Do zdaj si pa vendar ne moremo zlatih hribov obetati, če pomislimo le overe, ki so našemu kmetijstvu na potu.

Debel je še led naših starih navad, toda že jame od juga topleji veter pihljati in počasi se bo močna dila raztajala, ki boljemu kmetijstvu pot zapera. Poprimimo se kmetijstva z združenimi močmi, in kmali kmali bomo led starih

navad prebili in boljemu obdelovanji v kmetijstvu novo pot odperli.

Ko bo pa orel avstrijanske deržave svoje mogočne perutnice čez vse avstrijanske dežele razpel in v svojih krempljih umetne dela, proste obertnosti, zlatorumeno poljsko snopje, kupčijske pridelke, kakor zeleno palico vinorednikov deržal in varoval. Takrat bo naš svitli cesar srečno in hvaležno ljudstvo pred seboj imel, ki se bo iz vseh razredov zjedinilo, da bo novo osnovo kmetijstva pričelo in končalo.

K.

Od stanovanj.

(Dalje.)

Tudi svitloba je velike vrednosti za človeško življenje. Le poglejte jetnike, ki so več let bili zaperti v tamnih kletih, kako so bledi. Saj še rastlina ne more živeti brez svitlobe. Kalovi podzemeljc v kleti so bledi in rastejo proti oknu, kjer sije žarek solnčni, po kterem hrepené, in kteri jim da zdravo zeleno barvo, kakor daje svitloba tudi človeku rudeče lica.

Ne zapirajte otrok v tamne sobe, ne obsodite jih k počasni rasti, k velemu življenju; ne zatirajte vsakega dušnega in telesnega razvitja že v kalu, ampak dajajte jim svitlobe čistega zraka in pustite jih, veselo gibati se in skakati. Ne mislite, matere, da je tisti otrok priden, ki celi dan čepi tiho v kakem kotu in vam nikoli ne dela nadloge, k večjim, da vas serpo pogleda. Verjemite raji, da je bolan. Neposajen otrok je zdrav in mati naj ga bo vesela. Otrok mora rasti, tedaj se morajo vžite stvarí bolj hitro spreminovati v telesne dele, kakor se ti porabljajo. Da se pa to doseže, mora otrok se gibati in skakati. Torej mu nikar ne branite veseliti se; saj mu je neobhodno potrebno.

Kteremu je znano, da so zrak, svitloba in gorkota potrebni v življenje, naj ne bo zadovoljin samo to vediti, ampak vednost naj se mu spremeni v djanje. Naj pomede pred svojo hišo, potem naj pa podučuje sosede z besedo in djanjem. Naravoslovje uči vsacega, ki ima oči in ušesa, da je nenaravno biti pri miru brez pečanja za stvari, ki nas obdajajo, in da je tedaj zoper dolžnost, um, človeško čast in zoper čednost.

V truplu se preminjajo vedno stvari, kar mu delí moč; kdor jo rabi, se vadi jo rabiti in bo vedno močneji. Ni je stvarice na svetu, ki bi se ne pečala za dogodbe svetnega gospodarstva. Ali hoče človek sam to delati? ali misli, da sme sam on brez kazni ravnati zoper večne naravne postave? Vsak naj skuša svoje stanovanje zboljšati; saj bo veliko najdel, kar čaka poprave; — samo železna srajca navade mora poprej proč!

Dr. K. Reclam pravi: „Ker stvarnik zavolj nekoliko stvarí gotovo ne bo spremenil večnih naravnih postav, bi bilo pa naj umniše, da bi ozirali se ljudje s svojimi malimi nagnjenji malo na naravne postave.“

Ali ima Lichtenberg prav ali ne, ki pravi: „Veliko se govori od izobraženja in želí se več svitlobe. Moj Bog, kaj pomaga vsa svitloba, če pa ljudje nimajo očí, ali pa če jih imajo, jih pa nalaš zatisnejo!“

Ta mož je tudi rekel: „Stanujemo na germadah, ki imajo duri in oknja.“ Skorej sto let je preteklo, pa je še vedno ravno taka. Kaj nam hasni napredovanje v naravoslovskih vednostih, če jih ne vpeljemo djansko v vsakdanje življenje.

Okorni kmet ima večidel nečedno hišo. Pa je vendar to dobro na kmetih, da so ljudje skoraj celi dan pod milim nebom ali saj zunaj hiše v čistem zraku. Poglejte jih pa tudi, kako so čversti in zdravi! kaka je pa pri delavcih! Ne boš ga kmalo vidil veselega obraza, ampak večidel upadle lica, česar ni vzrok le slab živež in slaba izreja, ampak največ nezdravo stanovanje.

Žarek solnčni, ki sije opoldne kake pol ure v izbico šivankarce, ki stanuje na dvorišu v majhini sobici, gotovo ji ne more zadostiti, ampak le obuditi ji željo po boljem; on tudi ne zlajša dela trudnim očém in ne more razveseliti revne, ki dela krasne obleke, ktere bodo nosile srečneje hčere človeškega rodú na plesíših, ko ona si komaj zasluži pičli vsakdanji kruhek, akoravno tičí pri delu do poznega večera.

Pa vendar ji je una žena, ki stanuje pod njo, še za ta solnčni žarek nevošljiva, ker v nje izbico še ta ne seže!

Alí zamore biti ljudstvo, ki stanuje v tacih berlogih, čversto in umno? Ne more je imeti nikakoršne terdne volje. Pri naj večji pridnosti in stradanji se vendar ne bo moglo rešiti revnišnic.

Poslušajmo dr. K. Reclama:

„Spomnil se bom vedno s trepetom, ko sim obiskal bil pred nekaj leti neke ledéne zimske noči bolnika. Bila je majhna izbica, v ktero me je peljala žena, ktere bolan otrok je potreboval pomoči. Pri slabem berlenji lampice so se blisketale stene od sreža; na pol razbita peč se je bolj kadila, kakor je grela. Sobica je imela le eno okno, in še to je imelo pol papirnatih šip, in je le malo branilo mrazu v sobo. Na eni strani pri steni je spal mož s trojimi otroci skerčen na slami, odet s posteljnimi kosci in s cunjami starega plajša. Na drugi strani sobe je stala ena postelja. Med posteljo in med spavajočimi je stala miza, stol in skrinja, ki je nadomestovala počivalnico. Na njo se je vsedla žena z nekako ponosnostjo in mi veléla, se vsesti na sami stol, in jela mi je pripovedovati v lepem jeziku od začetka bolezni. Ti ljudje so imeli njega dní bolje čase, pa zdaj je bila ta luknja njih vse. Bolna, kakih 16 let stara deklica je imela škerlatnico (Scharlachfieber) in se mešala. Ko sem kožo nje rok pregledoval, mi ni bilo treba ji rokave zavihati, ker skoz njih luknje se je vidila rudeča koža, na kteri se je zavolj potu deržalo perje iz stergane odeje.“

In vendar je bila ta družina še toliko srečna, da je saj svojo sobico imela. Saj je veliko družin, ki še te nimajo. Kjer je veliko delavcov, kakor post. žebljarjev, stanuje skorej v vsacem kotu marsiktere sobe druga družina. Pomislimo, kako mora tù biti! kakošen mora biti zrak zavolj mnogoverstnega izpuhtenja otrok, jedíl in nečednosti! Kaka nemogočost varovati se nadležnih živalic! Kaka vedna priložnost kregati se? kako mora biti, če kdo izmed njih zboli — če je v berlogu nadloge še celo porodnica! Kako bi bilo mogoče v tacih okoljšinah družinsko življenje! Kako bi se môgla ohraniti čednost pri tacem skupnem življenji!

Ali je čudo, da vsaka epedemija v teh berlogih strašno razsaja! (Kon. sl.)

Ljudsko šolstvo na Krajnskem.

Spisal A. Praprotnik.

(Konec).

Ker so se tedaj pa v tako kratkem času berzno in neutrudljivo snovale, napravljale in množile nove šole, in se je tudi skerbno in natanko čulo, da so se obiskovale, se je v teh kratkih šestih letih tudi število učencov in učenk prav zeló in veselo pomnožilo. Število vsakdanjih učencov in učenk se je narastlo od 11,271 na 21,705, in število nedeljskih učencov in učenk se je pomnožilo od 8778 na 14,426. Zares čuda lepo število!

Temu veselemu napredovanju domačega šolstva so še zraven pripravnih in radodarnih srenj tudi posebno pripomogovali slavne c. k. okrajne gosposke, gospodje tehanti in drugi verli duhovni. Največ pa se ima Krajna s tem zahvaliti modremu in neutrudenemu prizadevanju svojih vikših šolskih nadzornikov, kteri ne skerbé le samo, da se šole zunajno množijo in boljšajo, temuč tudi skerbno čujejo, da se šole tudi znotrajno dobro in sedanjim časom primerno vedejo. Gleda se, da se v šoli ne dela, kakor včasi, le s spominam, ampak tudi z glavo, s sercom in s čutili. Marsikteri termasti starokopitni učbi se je tako dolgo stopalo na

pete, da se je mogla rada ali nerada umakniti in z drugo boljšo namestiti.

Dobivamo pa tudi za naše domače šolstvo prav primerne in izverstne nove knjige. Prišel je na svitlo pervi del praktične slovensko-nemške gramatike za II. in III. odred slovensko-nemških šol, ktera se mora vsakemu skušenemu učeniku kakor desno okó v šoli potrebna zdeti. Ona je zares kakor vesela zarja prisvetila v tamne šole, in pregnala učenikom in učencom težavno noč. Povsod, kjer koli, so jo že spoznali, jo čislajo kot pervo drobtinico šolstva, in jo prehvaliti ne morejo. Tudi slovensko-nemški Abecednik je prav izverstna knižica, kakoršne še do zdaj za naše šole imeli nismo. Piše se tudi že pervo in drugo berilo za slovenske, in nemško za nemške šole. Toliko tedaj le memogredé od novih šolskih knjig, ob svojem času več od tega. — Iz vsega tega se zares prav jasno in svetlo vidi, kako veselo se razvija po vseh krajih in na vse strani naše zapušeno šolstvo, in nam obeta druge, boljše čase, kakoršnih si vsak pravi domorodec le želeti more. Res je, da o tem še ni povsod in popolnoma zmagala svetloba tamne noči, terdno pa smemo upati, da bo kmalo boljše, posebno tam, kjer se dela z zjedinjenimi močmi. „Z zjedinjenimi močmi se vse stori!“

Opazke k članku: Preseljevanje sarmatskih Limigantov.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Sarmati se s slovanskimi Anti zmešati ne smejo. Gosp. Poženčan pravi, da Nemci so jim rekli Anti. Kteri Nemci? Anti so bili čisto slovansko pleme, in so se tudi velili Spori (Procop. bell. goth. lib. 4. cap. 4.) ne pa Sarmati. Ti slovanski Anti so za Jornanda stanovali od Dnjestra do Dnjepra (de orig. Goth. cap. 5.), in niso nikakoršnih naselišč pošiljali v Štirsko in Kranjsko. Ni treba mi toraj cele g. Poženčanove teorije o raznih preselitvah Sarmatov Limigantov podirati, ker Sarmati niso bili Antje.

Res je, da dolnje Štirsko, zapadno Ogersko, Hervatsko, in kranjsko Dolensko so dobivale spet nove slovanske naseljence po odlazu in poginu Hunov in Avarov in drugih roparjev, al ti so prišli iz bele ali velike Hervatske, ne pa od Dnjepra.

Popraviti se tudi ima, da „castra Martena“ ni Marburg, da „castra Martena“ je kriva pisava in da castra Mariana je pravilna, ktera pa ni nikdar v Marburgu stala.

Pod Italio, v ktero je Konst. Sarmate Arkaragantes naselil, tudi ni Kranjsko razumeti, temoč Istria in Venetsko, kakor je mnenje naj ostroumniših historikov. Častiti gosp. Poženčan se nemore ločiti od svoje ideje: da Kranjsko ne bi pomenilo Gränzland. Pomenuje res tudi to, vendar Kranjsko in Kranjc izvirno pomenuje Felsenland, Felsenlandbewohner, in že stari Rimljan je Kranjca imenoval: Carnus in Kranjsko: Carnia. Do Nauporta še je stanoval slovenski Turjan — Torjan — Tauriscus, po dolinah Norjan — Noricus, ali kakor danes — zgoraj Gorenec — zdolej Dolenec, kar tudi Norjan — Noricus izrazuje. Da so stari Karni bili slovensk rod, bodem v svojem delu dokazal.

Tukaj samo še mi dovoljite etymologično razklado imena Kranjsko — Kranjc.

Korenika teh imen je: kar — sansk. çar. V sanskritu pomeni çar: durchbohren, zuspitzen, spalten. V slovenščini imamo karam, karati. Nož karati, das Messer spalten, schartig machen. Iz korenike çar — kar so gršk. κερας lat. cornu, bretanski: korn, gotski: haurn, novonemški: horn, toraj — das Spitzige. Ker so pečine skarane in skalane, ter iz teh korenik tudi gotski: haurn, scopulus, rupes, cymriški: kacran, vertex montis, carn, rupes, sabinski: herna, saxum, rupes, slovaški: horn — špičasti kamen, slovenski: kar, ker — čer, Felsen, zato: Kernus, mestece na Koroškem (Gurniz) pri pečevji, Kern, Kernovc, pečavnati bregi na Kranjskem in Koroškem. Ker kari horizont obmejašujejo, ter iz kar tudi karj metathetiški: kraj, regio, locus, margo, primeri: gälski: wirneil, regio.

Nekteri se opirajo na sredovečno poznamlovanje: „Crainamarcha“ (Monumenta boica 31, 1, 220 ad ann. 1004.) in mislijo, da je Marcha prestavek slovensk. Krajna; ali to mnenje ni resnično, ker so vse daljne dežele nemški vladarji imenovali v oni dobi Marcha, tako Štirsko — Styramarcha dalje: Marchia juxta Rabam, Austrimarch itd. Kransko, Kranc je toraj — Karnsko, Karnc. Iz te korenike je tudi ime: Koroško, Korošci, s premeno glasnika *a* v *o*, in sicer izvirno: Koranti močna oblika za korati: *an* = *a* ali *u*, zato Nestor že ima Chorutani. Iz Korant je Korantsko, Korotsko; *ts* — *š*, primeri: Horvaško iz Horvatsko; tako tudi iz Korotsko — Koroško. (Kon. sl.)

Pomenki zgodovinskega družtva v zboru mesca julija.

Najpervo je pokazal tajnik družtva več rečí, namreč dvoje pisem Nj. eks. gospodov ministrov Bruck-a in Toggenburg-a, s kterima se družtvu zahvalita, da ju je kot častne ude izvolilo, kar je družtvu v kaj veliko čast; potem obraz železnice od Ljubljane do Tersta, kterega je gosp. Blaznik družtvu daroval, in kteri je tako lično kakor natanko izdelan. Nj. eks. gosp. deželni poglavar so blagovolili, posvečenje tajistega sprejeti. Nazadnje je pokazal tajnik družtva XII. (tudi krajnsko deželo obsegajoči) list izverstnega obraza avstrijanskega cesarstva, ki ravno zdaj od Scheda izdélan izhaja iz vojaško-geografičnega inštituta na Dunaji. Merilo je nekoliko majhno (celo cesarstvo bo prišlo na 20 listih in za 30 gld.), pa vendar se v njem vse nahaja, zlasti v orografičnem oziru. Kar pa njegovo razločnost zadeva, mu ni enacega. Popoln je, pa ne prenapolnjen, tako, da mu gré med tacimi deli gotovo eno pervih mest.

Gospod vodja vélike ljubljanske colnije, dr. H. Costa, je bral sostavek o „nekdanji procesíi velicega petka v Ljubljani“, kot pristavek k temu, kar je bral mesca maja v zboru „o igri terpljenja Kristusovega na Krajnskem“. Procesija velicega petka je bila vsa drugačnega izvirka, in je imela tudi vès drugačen namen in vso drugačno kakovost od igre Kristusovega terpljenja. Namen te je bil, s slovesnim, se vé da ne prav umetno dramatičnim igranjem na kakem očitnem prostoru ljudstvu serca vnemati in povzdigovati, procesije velikega petka so dajale pa pobožnim v začetku priložnost, pri javnih obhodkih pokoro delati. Perva taka procesija je bila v Ljubljani leta 1617, poslednja pa 1782. Ker se je o nji marsikaj nespodobnega godilo, jo je škof Korel grof Herbertstein prepovedal. Kdor želí o tem kaj več zvediti, ga zavernemo na „Mittheilungen des historischen Vereins“ mesca julija.

Gospod vodja Nečásek je nadaljeval svoje kaj prijetne okrajške iz dnevnika ljubljanskega gimnazija, ta pót iz lét 1651—1653. — 5. Novembra 1650 je bil novi prefekt Ljudevik Schönleben pri mladosti vpeljan. Iz obtožbe, 1. januarja 1651 zoper nekega bogoslovca storjene se vidi, da sta bila rektor in prefekt pristojna sodnika učencov. Konec novembra 1650 je prišlo več učencov prosit, jih v šolo vzeti; ker so prepozno prišli, so bili s tem kaznovani, da so nekaj časa v nižjem razredu ostali. — Ker je v sredi januarja 1651 več ubozih učencov zvečer po mestu hodilo in pred hišami v nemškem jeziku komedio „Zima in leto“ igrali, in so s tem velik hrup delali, so jih prijéli in šolskemu zboru izročili. Njih pervak se je mogel v kazen za-

voljo tega v šesti šoli v vreči po součencih šibati dati. Pa vendar jim je bilo zavoljo ubožnosti z nekimi pogodbami dovoljeno, gledišne igre igrati in si s tem živež služiti. Konec marca so bili trije učenci višjih šol zavoljo zanikernega življenja od profesorjev s šibami tepeni. Potem je bil najhuji iz šole iztiran, ker so pa pp. Franciškani za njega prosili, je dobil pričevalo, da je mogel drugej še v šolo hoditi. Tudi druzega bi bili iztirali; ker je bil pa žlahnega stanú, so ga pustili. V začetku mesca maja 1651 so tragedijo igrali; za to so dali deželni stanovi 300 gold. premij, in perijohe so bile v nemškem in latinskem jeziku natisnjene. Mesca junija je bilo šestošolcom, ki so se prederznili meče nositi, to prepovedano. — V začetku šolskega leta 1652 so bili učenci, ki so prepozno prišli, toliko časa v prejšnem razredu zaderžani, kolikor dní so zamudili; mudni repetentje pa so mogli toliko dní šolo pometati. 6 novembra je šla šolska mladost z učeniki v lepem redu na Roženpoh. Spotoma so rožnikranc in litanije molili. Drugi dan so vsako šolo posebej pregledovali in uboge v duhu in na živežu iz šol poslali in sicer po silni prošnji mestne gosposke, ker so taki učenci zgolj z moledvanjem se živili in tako mestnjane nadlegovali. Moledovanje jim je bilo večkrat prepovedano, kakor tudi ponočno petje pod okni. Pri sv. maši so mogli učenci klečati, in samo, kteri so bili žlahnega rodú, so smeli v kapelah biti in téh le grofje sedéti. V mescu decembru 1652 je bilo kvartanje, ki je začelo mladost silno okuževati, ojstro prepovedano, in hišni učeniki so zavoljo tega mnogokrat ob svoj zaslužek prišli. V februarji 1653 sta bila dva petošolca zavoljo zanikernega življenja proškribirana (menda ste bile nju imeni razglašene). Ta mesec učenci tudi en dan šole niso imeli, ker so deželni stanovi v Ljubljani turnir napravili, kakoršnega še ni bilo v tem mestu viditi. — Verh tega so se verstile mnogokrat spoved, sv. obhajilo in druge djanja službe božje s pogostimi deklematoričnо-dramatičnimi igrami. Zavolj tega je bilo mnogo dni brez šole.

Gosp. profesor Terstenjak je poslal tako učen kakor bistroumen in mičen spisek „o bogu Jarmogius“, o kterem je tudi v Novicah pisal.

Povest od jezera v skalski dolini.

V 49. listu letošnjih „Novic“ so nam čast. gosp. Dav. Terstenjak nekaj povestic o jezerih med Slovenci priobčili in med temi tudi povest od velikega jezera v skalski dolini omenili. Naj še jaz povém, kar sem čul od tega jezera pripovedovati.

Neki kmet iz naše doline mi je namreč pravil, da je segalo jezero pol ure od Velenja proti okolici, ktera se „na Lambergu“ imenuje in 5 čvetertink proti Šuštajnu. Blizo Šuštanja pa ste bile dvé planini, ki ste se vkup deržale. Jezero je tako dolgo v te pečine grizlo, da je pri Pohorji skale prederlo in skoz Gorenje na Pako izteklo in od tod v Savino se razlilo. Tako je namesti jezera skalska dolina postala. Od Skal pa so se nek na nasprotni hrib, kjer sadaj cerkva sv. Jakoba stojí, v čolnih vozili. Da je tukaj gotovo jezero bilo, bojda pričuje ime „sv. Juri na jezeru.“ Tudi je pri Šuštanju kmet, ki se „Brodník“ imenuje.

Pri Saleku je okolica, kteri se „pod Zalogom“ pravi. Še dandanašnji popevajo pesem od jezera v skalski dolini. To se vé, da vse kaže, da je svoje dní bilo tù jezero. Pa neki možje terdijo, da samo na imena se ni zanesti, kajti so lehko od drugih krajev tù sem prenešene. Ko bi bilo kedaj jezero tukaj bilo, bi tudi geologični stan zemlje moral to dokazovati, kar se pa pri preiskavi dveh učenih mož nek ni našlo. Čul sem tudi, da je pri Mozirji od Lituša do Gornjega grada veliko jezero stalo, enako tudi v Logarjevi dolini, kjer Savina izvira. Preiskave resnice prepustimo v tej reči učenim!

Vijanski Janko.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Beršeca primorske Istrije 18. jul. — 2. dan t. m. je na veliki Učki toča dosti škode storila; padala je debela kakor srednje jajca, rogljata in tudi po več se jih je skupej deržalo. Oklestila je žito dobro, se zná, in tudi živali (ovce) je ranila do kerví, ktere je dosegla. Žito se zná v gorah še obrasti, ker je bilo še zeleno. — 11. dan t. m. je strašna ploha en del lepe dolinice in loga poleg Cepiča zadela, poškodovala je zeló travnike in njive Cepiške in Berške občine in zasula s silno vodo iz bregov in blatom, peskom in kamnjem, da ni mogoče kositi.

Iz Goriškega. Židnih mešičkov smo sploh precej pridelali. Kako se bo pa terta obnesla, se ne da nič gotovega reči, ker se je — Bogu bodi potoženo — tudi letos tertna bolezin začela kazati. Upati pa je, da ne bo tako huda, kakor je bila pretečene leta.

Iz Ljubljane. 21. t. m. je prišel Nj. eksc. gospod grof Giulaj, poveljnik druge armade, v Ljubljano in je bil o prihodu s streljanjem topov in z obešenjem vélicega bandera na gradu počasten. — Spisek gospodov, ki so bili k slovesnemu odpertju železnice iz Ljubljane v Terst povabljeni, je prišel na svitlo in se jih šteje 307, med kterimi jih je od gg. poglavarjev v Terstu in Ljubljani povabljenih 70. — V četertek zvečer je bila v ljubljanskem gledišu beseda in vesela igra v podporo Lašiških pogorelcov. 381 gld. 10 kr. je bil vspeh tega večera. — 28. t. m. se bodo začele vožnje za osebe po železnici v Terst. Kdaj se bo začelo blago voziti, se bo pozneje naznanilo.

Novičar iz raznih krajev.

Nj. c. k. Veličanstvi, Cesar in Cesarica sta prišla 26. t. m. v Marija-Celj, kjer so ta dan sedemstolétnico te božje poti obhajali, sta 17. spoved in sv. obhajilo pobožno opravila in drugi dan v Išel se peljala, od kodar sta 22. v Laxenburg prišla. — 8. avgusta bota Nj. c. k. Veličanstvi potovanje na Ogersko nastopila in 1. septembra se zopet na Dunaj vernila. — Sliši se, da se bo v kratkem pokazalo, ali bodo štempeljske marke še dalje ostale ali ne. Mnoge krive rabe tajistih in prikratovanja deržavnega zaklada z njimi dajejo upati, da se ne bodo več tako rabile, kakor doslej in da se ne bodo v nekterih zadevah več rabile. — Omenili smo, da je Mazzini, kterega je poslednja prekucijska poskušnja 200.000 gold. stala, politiko na kol obésel. Ali je to res ali ne, se ne more terditi; toliko pa se smé rêči, da mu je angležka vlada vediti dala, da ne bo več terpela, da bi puntarji v Londonu še dalje gnezdo imeli, iz kterega bi neprenehoma punt in nepokoj v druge dežele zanašali. — Béranger, naj slavniji pésnik francozki in ljubček celega naroda, je umerl 16. t. m. po dolgi in težki bolezni 77 lét star. — Francoski časniki pišejo, da je več zapersežnikov, ki so pred enem mescom zavoljo naklepa zoper življenje francozkega cesarja vhlapeni bili, svoje hudodelstvo spovedalo in med druzimi tudi Mazzini-ta kot vdeleženca imenovalo. - Poslednje poskušnje prekucijnikov v Italii bodo tudi to dobro imele, da bo marsikdo spoznal, pri čem da je. Sliši se med drugimi, da je merzenje francozke vlade do napolitanske odjenjalo in francozki poslanec se bo skoraj da kmalo v Napol vernil. — Hudodelnik, kteri je v Carigradu knez Danilovega strica umoril, je prišel v oblast. — Vse Černegorce, kteri so iz svoje domovine pobegnili in ob meji Černogore prebivajo, bodo v Zader preselili. Tudi bivšemu predsedniku Jurju Petroviču je bilo rečeno, koj, ko se nekoliko popravi, Kotar zapustiti. — Najstareji časopis je časnik „Gazzete de France“, kteri izhaja 226 let. — Iz Košic na Ogerskem pišejo, da so v ondošni okolici na poveršji zemlje premnogo kertov polovili, kakor če bi med temi živalmi kaka bolezen bila, ktera jih izpod zemlje preganja.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.